

ЗАМАНИ

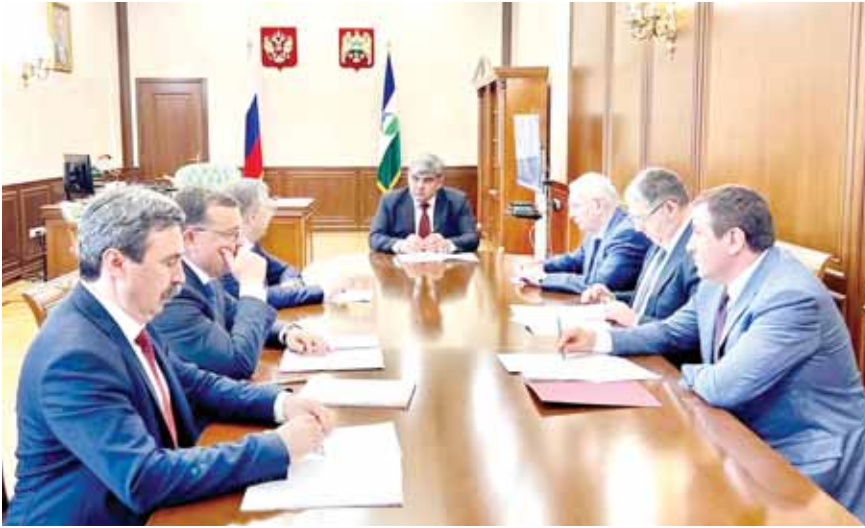
Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Жыйылыу

Сёз жангы окъуу жылгъа, устазланы август кенгешлерине хазырланыуну юсюнден баргъанды

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков КъМР-ни Правительствосуну къаууму бла кенгеш бардыргъанды. Анда сёз жангы окъуу жылгъа хазырланыуну, республика- ны устазларыны август кенгешлерини юслеринден баргъанды.

Республиканы оночусу билим бериуде ишлерге жаш адамла не къадар кёп келирча этиуню магъанасы улуу болгъанын эсгертип, жаш устазланы келлендириу жаны бла къошакъ мадарла этерча онгла излерге буюргъанды.

Кенгешде биринчи августдан башлап бюджет бөлүмде ишленгенли хакъларын кетюрюр амалла- га къаралгъанды. Бюджетниклени айлыклары 10 процентге юч жылны ичинде кетюрюлюп келеди.

Андан сора да, сёз саулуук сакълауну биринчи болушлукъ берген бөлүмюн игилендириуну юсюнден баргъанды. Быйыл Элбрусда участка больница, Кубада амбулатория хайырланылыр- га берилликдиле. Кенжеде амбулатория ишлене тура- ды, Герменчикде, Кичибалыкъда, Котляревскаяда, Урванда, Янтарныйде бла Урожайноеде багъуу ме- кямла жангыртыла турадыла. 7 поликлиникагъа да тынгылы ремонт этиледди.

Ол объекте керекли оборудование бла да къошакъ халда жалчытылынырыкъдыла. Кардиоиди- спансерге жангы рентген компьютер томограф салынырыкъды. Республикалы клиника больницаны нейрореабилитация бөлүмюнде медицина ком- плекс тохташдырылгъанды.

Жыйылыуда дагъыда Республикалы сабий кли-

ника арагъа тынгылы ремонт этип бошалгъаныны эмда Республикалы клиника больницада терк бо- лушлукъ беричра стационар бөлүмюне мекеманы кырулушуну юслеринден да айтылгъанды. КъМР-ни Башчысы лгъоталары болгъан инсанланы дарман- ла бла жалчытыуу къошакъ ахча мажарырга, районлада ишленген жаш врачланы келлендириуну амалларын табарга буюргъанды.

Аскерчилерибизге не жаны бла да себеплик этиу магъаналы жумушладан бири болгъанлай къала- ды. Бу иш тохтаусуз бардырылады эмда КъМР-ни Башчысы ол сорууга эс бургъанлай турады. Ол командирле эмда аскер борчларын толтура тур- гъан жашларыбыз бла байламлыкъ жюрютгени юзмейди.

Кенгешде жолланы юслеринден да селешин- генди. Быйыл миллет проектлени, федерал эмда регион программаланы чеклеринде 88 жол об- ъектни ишлерге эмда жангыртырга белгиленеди. Аладан 64-сю хайырланылырга берилгендиле. Жыйылгъанла август-сентябрь айлада битерик объектлени туура этгендиле, келир жыл жангыр- тыллыкъ жолланы планын да белгилегендиле, деп билдиргендиле КъМР-ни Башчысыны бла Прави- тельствосуну пресс-службасындан.

Тюбешиле

Аскерчилеге бирге болушурга оноулашхандыла

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Россей Федерацияны Миллет гвардиясыны Шимал-Кавказ округда аскерлерини таматасыны орунбасары полицияны генерал-майору Олег Черной бла тюбешгенди.

Эки жанлы ушакъны кезиунде бирге ишлеуню андан ары бардырыуну, ол санда Росгвардияны КъМР-де Управ- лениясыны энчи аскер операция баргъан тийредеде къул- лукъ борчларын толтура тургъан бөлүмлерине тутучлу- лукъ этиуню бирге кырууну амаллары сюзюлгендиле.

Казбек Коков Олег Чернойны бетинде Росгвардияны Шимал-Кавказ федерал округда эмда Къабарты-Малкъар Республикада энчи къауумна, къолларында сауут алып, Ата журтубузну, Россейни халкыны жигитча кыруулагъан жашларыбызны барысына да ыспас этгенди, саулуук тежегенди, юйлерине хорлам бла теркирек къайтырла- рын суйгенин айтханды, деп билдиргендиле КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Селешуноу ёзеге – Тырнауузда

магъаданын къазып эмда жарашдырып башлау

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Москвада «Ростех» биригиуню баш директору Сергей Чemezov бла тюбешгенди.

Ушакъны кезиунде республикада бек улуу инвестиция- лы проектни толтуруу – Тырнауузда вольфрам-молибден магъаданын къазып эмда жарашдырып башлау не халда болгъанына къаралгъанды. Ол Шимал-Кавказ федерал округда металлургия кластерни бек улуусуду. Кеси да СКФО- ну айнытыуну 2030 жылгъа деги жарашдырылган про- граммасына бек кыйыматлы проектленден бирича киреди.

Элбрусдагы тау-магъадан комбинатха жер тюбюндеги байлыкъла эмда бир жылгъа магъаданын 1,5 миллион тоннасын байлыкъландырыкъ фабрика кирликдиле. Анга бөлүмюнюк ахчаны ёлчери 55,7 миллиард сомду. Аны 46 миллиарды республиканы жеринде производство мекемаланы кырулушларына кыоратыллыкъды. Битеу да 800 чакълы ишчи жер кыруаллыкъды эмда ишчилеге усталыкълагъа юйренирге онг берилликди.

Къабыл керюлген «жол картагъа» керё проектни «Ро- стех» даражалы кырал финанс институтла эмда Кавказ. РФ корпорацияны себепликлери бла бардырады. КъМР-ни газ бла жалчытыуну программасына керё уа объекте газ ыз да тартыллыкъды. Аны ток бла жалчытыуну юсюн- ден да келишим этилгенди. Анга элтген жол да ишленип бошала турады.

«Ростех» дагъыда алтын табылгъан жерни жарашды- рыуну эмда аны къазып башлауну къолга аллыкъды. Специалистле айтханга керё, алтын табылгъан эмда Б.К. Михайловну аты аталгъан ол тийре Шимал Кавказда бек уллуладан бириди.

Жер тюбюндеги байлыкъланы экиси да бир тийредеди- ле. Ол а бир промышленный парк кыруарга онг бери.

Тырнауузда аз тюбеген жер тюбю байлыкъланы къа- зып башлау кыралны сырьё жаны бла кыоркыуусулугъун жалчытыуну стратегиялы борчун толтурурга онг бери.

Тюбешуноу кезиунде башха бөлүмле бла байлам- лыкъла кырууну юсюнден да селешингенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Сюзюу

Россей Федерацияны Правительствосуну Председа- телини биринчи орунбасары Андрей Белоусов кеп болмай бардыргъан кенгеш гитче эм орта предпринимательге бо- лушлукъ тапдырырга жорал- ланганды.

Къармашханлагъа не жаны бла да онг тапдырырча

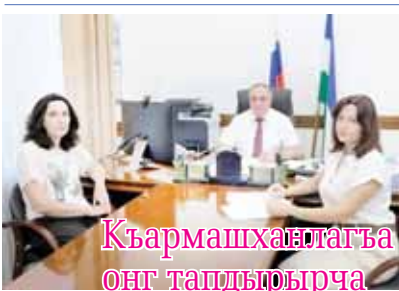
4 бет

Тарых

Жыйырманчы ёмюрно ал жылла- рында Россейде жерлери аз болган адамланы жашау къолайлары осалгъа айланады. Байла-биле берген артык- лыкыны кеткоралмай, Черек тарында да улуу къозгъалыу болады.

Черек ауузунда къозгъалыу

11 бет

КЪМР-ни Башчысы

«Унутурукъ туйюлбюз, кечген да этмезбиз!»

27 июль Донбасда аскер зорлукъдан ёлген сабийлени эсгеруноюню юнюдо. Аны бла байламлы КЪМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** социал сетьде энчи бёлюмюнде былай жазганды:

«Тогуз жыл мындан алгва Киевни башчыларыны аскерлери Горловкагъа от ачхан заманларында 22 мамыр адам, ол санда

тёрт сабий ёлгендиле. Ол а нацистлени мурдарлыкъ ишлерини жаланда бириди. Украинаны Донецк Халкъ Республиканы жеринде аскер къзауатыны хатасындан 2014 жылдан бери 228 сабий ёлгенди. Биз аны бир заманда да унутурукъ туйюлбюз, кечген да этмезбиз!

ДНР-де ёлген сабийлени эсгеруноюню 2022 жылда тох-

ташдырылганды. Донецкни паркында Мёлеклени жолчугъунда «Донбассны сабийлерине, урушну сабийлерине» деген эсгерте салыннганды. Хатасыз жоюлганланы атлары <https://alleaangelov.ru>. сайтда жазылдыла. Ала жаланда Донбасда угъай, Къабарты-Малкъарда, саулай Россейде да жашагъанланы эслеринде къаллыкдыла».

КЪМР-ни Парламентини 30-жыллыгына

Борчлары, жууаплылыкълары да тенг юлешингендиле

1993 жылда 12 декабрьде Къабарты-Малкъар Республиканы законла чыгаруучу баш органына – Парламентге – депутатла айырылгандыла. Къол кётюрю «КЪМР-ни Парламентини депутатларын сайлауно юсюнден» Болумга тийишлиликде бардырылганды. Документ КЪМР-ни Президентини 1993 жылда 27 декабрьде чыгаргъан «КЪМР-де баш представительный органны жангыртууно эмда КЪМР-ни Парламентини депутатларын болжалдан алгва айырыуно юсюнден» 81-чи номерли Указы бла къабыл этилген эди.

Федератив келишим къабыл этилгени, республиканы биринчи Президентини айырылганы, Парламентни депутатлары сайланганы, жангы Конституция жарашдырылганы бла уа Къабарты-Малкъарны кыраллыкыгъы ышангылы айынуу жолуна турганды, власть органлада кемчилликле, келишимеулукле кетерилгендиле.

Бу болумда праволу базаны жангыртуу артыкъда магъаналы иш эди. Энди айырылган Парламентге уа ма бу кыйын эм жууаплы ишни тамамларгъа тошгенди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини биринчи эм экинчи чакъырылуулары эки палатадан къуралгандыла, аланы борчлары, жууаплылыкълары да тенг юлешингендиле. Республиканы Советини бла Представительлени Советини айырыу жамаут-политика болумуна тапандырылгъа, келишимеулукно жалчытыргъа себеплик этгендиле. Эки палаталы Парламент республикада жашагъан халкъланы, жер-жерлени сейирлерин сакълауно системасын къуаргъа онг бергенди.

Республиканы Советине 36 депутат

киргендиле, ала бир мандатлы округлада сайлангандыла эмда законла чыгаруучу органда профессионал халда ишлегендиле. Представительлени Совети да 36 депутатдан къуралганды, ала уа юч мандатлы айыру округладан (районладан) ачыкъ къол кётюрю бардырылып айырылгандыла. Депутатла республиканы административ-жер-жерли органланы сейирлерин жалчытхандыла. Парламентни палаталарыны араларында башхалыкъла да болгандыла. Биринчиден, ала къалай къуралганыла эмда полномочиарлы бла байламдыла. Ала уа КЪМР-ни Конституциясында шарт тохташдырылгандыла.

Анга кёре, Республикалы Советини жууаплылыкына бу жумушла киргендиле: законланы жарашдыруу эм къабыл кётюрю, республиканы бюджетин ал кезиуде сыюзу, Россей Федерацияны Баш проку-

рооруна КЪМР-ни прокурорун къуллукъгъа салыргъа эм аны къуллугъундан эркин этерге ыразылыкъны беруу. КЪМР-ни Президентини кёргозуюу бла Конституциялы сыюду, Баш эм Арбитраж сюдлени башчыларын сайлау, Конституциялы, Баш эм Арбитраж сюдлени судьяларын сайлау эм район (шахар) сюдлени судьяларын айырыу, РФ-ни Федерал Жыйылыуна законланы проектлерин хазырылау, РФ-ни Конституциясыны чеклеринде РФ-ни Президентини, РФ-ни Федерал Жыйылыууну эм Правительствоосуну праволу актларына эсгертиулени РФ-ни Конституциялы сыюдне кёргозуюу, КЪМР-ни законларын аныгылатуу, шахарланы бла эллени атларын торлендируу эм башхала. Кесигиз да кёресиз, къаллай кенг онлары болганын палатаны.

Келечиле Совети уа бу жумушланы тамамларгъа жууаплы эди: КЪМР-ни кы-

рал бюджетин ал кезиуде сыюзу эм аны Парламентни къарауна беруу, республиканы налогланы эм борчуу тёлелени тохташдыруу жаны бла предложенияла хазырылау, финанс-кредит политиканы къабыл этиу, тыш политиканы мурдорун жарашдыруу, контроль органланы отчётларына тынгылау.

Болсада эки палата да бирге толтургъан борчла да аз туйюк эдиле. Ол санда: КЪМР-ни Конституциясын къабыл этиу эм анга тюзетиуле кийирюу, КЪМР-ни Министрлерини кабинетине (Правительствога) ышануулукъ этилгенини неда аны эркин этиуно юсюнден оюнулары чыгаруу, миллетлени араларында келишимеулукно сакълау, КЪМР-ни чеклерин торлендируу эмда административ-жер-жерли къуралууу бла байламлы соруулары толтуруу эмда алача политика эм экономика магъаналы соруулары бирге сыюзгендиле депутатла.

КЪМР-ни Парламентини ючюнчю чакъырылыуу 2003-2009 жыллада ишлегенди, айырыула 2007 жылда 7 декабрьде бир мандатлы амал бла болгандыла. Къол кётюрю «КЪМР-ни Парламентини депутатларын айырыуно юсюнден» республикалы законга тийишлиликде бардырылганды. Аны жууаплылыкъларыны юслеринден газетини бетлеринде энта басмаланырыкъды.

Сёзсюз, озган ёмюрюно 90-чы жылранда кыйын жамаут-политика болумда, экономика къылыкъны кезиуде Къабарты-Малкъар торлениулени жолуна болган Россейде кесине тийишли жер алганды, къырал бла бирге демократия торлениулени, граждан обществовну къурауно жолуна турганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырылганды.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Тамамланыллыкъ ишлени толтурууно мадарлары белгиленгендиле

КЪМР-ни Правительствоосуну Председатели Мусукланы Алийни башчылыгында министрлени кабинетини кезиулю кенгеше ётгенди. Анда регионда къысха заманны ичинде тамамларгъа керек болган жумушла сыюзгендиле, ала бла байламлы тийишли оноула да этилгендиле.

Биринчи КЪМР-ни бла «Кир-кипчикни айыргъан завод» ООО-ну араларында Урван районда къалган-къулгъанланы айырыу жаны бла комплексни къурулушун башлауно эм ол ишге аха бёлюно юсюнден келишимни юсюнден айтылганды. Аны юсюнден жер эм мюлк халла жаны бла министрни къуллугун толтургъан Уаналаны Таймураз сёлешгенди. Ол билдиргенге кёре, КЪМР-ни Правительствоосуну комплексни къурууно юсюнден буйрукъну проекти бла байламлы тийишли ведомстволар эм министрстволар бла бирге къаллай мадарла белгилеген эсе да, барысы да бюгонлюкте тамамлангандыла.

– Ведомстволар аралы комиссия къуралганды эмда ишлейди. Андан сора да, къурулушну бардыруу бла байламлы

конкурсну юсюнден да министрствонун энци сайтында билдиригенди. Алай аны бардырыргъа сыйген организация табылмагъаны юсюнден информация Правительствога ашырылганды эм келишим конкурсуз этилгин да билдиргенди. Аны себепли, Алий Тахирович, проектни бу халда къабыл кётюрюню тилеибиз, – деп чертгенди докладчы.

Мусук улу, бу жумушну республикагъа бек уллу магъанасы болганын чертип, жыйылгъанланы аны юсюнден оюмларын соруп, проектни, мындан ары кёп соза турмай, къабыл этиуно тюзге санагъанын билдиргенди. Кенгешге къатышанла аны дурус кёргендиле.

Ызы бла сёз КЪМР-ни экономиканы айнытуу министри Рахайланы Борисге берилгенди. Жыйылыуда ол регионун экономика жаны бла айнытуу структурасын юсюнден билдириу этгенди. Аны бла байламлы ала окъутуу программаланы хайырлана, эки къауум къурап, аланы билимлерин ёсдюрюуге энчи магъана бергенлерин чертенди.

– Специалистлени билимлерин ёсдю-

роуге энчи магъана беребиз, нек дегенде анысиз иш барлыкъ туйюлюду. Аны себепли бизде бардырылган семинарланы ишлерине тири къатышыргъа чакъырама, – дегенди Борис Магомедович.

КЪМР-ни промышленность, энергетика эм сатыу-алыу министрини къуллугун толтургъан Къулийланы Ахмат юч соруугъа кёре билдириуле этгенди. Биринчиси Къабарты-Малкъарда жашагъанланы сатыу-алыу бардыргъан объектлере жерле бла жалчытыуно юсюнден эди. «Бюгонлюкте халкыны сатыу-алыу жерле бла жалчытыуно мадарларыны юсюнден буйрукъну проекти битеу тийишли органла бла бирге жарашдырылганды», – дегенди ол.

Ызы бла Мусукланы Алий мардала къалай тохташдырылгъанларын билдире сыйгенди.

– Республикада жашагъан халкыны санын орта эсеп бла тергеп, аны министерство тохташдырылган коэффициентте кёбейтедиле эм 10 минг адамга бёледиле, – деп анылатханды Къулий улу.

Дагыда ол республикада комприованнын табиыгъат газ бла жалчытхан

заправканы айнытууно онларын да туура этгенди. Ол жумушну ахырына жетдириу ючюн, докладчы айтханнга кёре, 12 миллиондан артыкъ сом керекди. Быйыл ала жетисин ишлетир мураулыдыла. Келир эки жылда да тёртсююн ачаргъа дейдиле.

Алай былайда КЪМР-ни финансла министри Елена Лисуно оюмун айтханды эмда проектге аха эки кереге аз белгиленипди эм бюгонлюкте республикалы бюджетде артыкъ ырыкы тапхан кыйын боллукъду, дегенди.

Мусукланы Алий ол алай нек болганын билдире сыйгенди. Ахмат Къайсынович чертгенге кёре, аны сылтауу федерал бюджетден бёлюннген ахчаны ёлчеме торленгенни бла байламды. Ол ахагъа софинансирование (5 процент) бюгонлюкте 12 миллион сомдан атагъанды.

Кенгешде дагыда министрле Алим Бербеков, Аслан Дышеков, Рустам Калабитов, Анзор Езаов, Асанланы Алим эм Елена Лисуно докладла этгендиле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Экономика

Байламлыкъла кенгереди

КъМР-ни Экономиканы айнытыу министерствосундан билдиргенлерича, биогонлюкде, чекле салынганларына да къарамай, Къабарты-Малкъар шухъ тыш къыралла бла экономика байламлыкъланы кючлей эм айныта барады.

Алай бла Иран, Тюрк, Узбекстан, Къазахстан, Беларусь, Гюржю, Монголия къыралла бла жангы келишимле этиледиле, ол санда сатыу-алыу жаны бла рынок да кенгере барады. Ол себепден экспорт эм импорт товарла бла сылтаусуз жалчытырга онг табылады.

Кёбюсюнде компанияла тыш къыралгъа мирзеу, татлы ашарыкъла, крахмал, бишлакъ, къыйма, комбикорма, эт, кон-

серва, спиртсиз сууспапла эм башка затла сатадыла.

Бусагъатда республикада экспортха ишлеген жюз бириги барды. Аланы кёбюсюне тыш рынокга чыгъарча КъМР-ни экспортёрларына болушлук тапдырган арасы себеплик этеди. Андан сора да, компанияла тыш къыраллада кёрмючлеге барырга онг табдыла, продукцияларын тыш къыраллы маркетингке чыгъарырга онг табдыла эм башка магъаналы акциялагъа да къатышдыла.

Ол санда «Халкъла аралы кооперация эм экспорт» миллет проектге кёре, бийыл жылны биринчи жарымында «Живая вода», «Радуга», «Фрукт-Сити» – «InterFood

Astana 2023», «Радуга», «Чегемни мияла заводу» – Москвада «Продэкспо 2023», «Отбор», «Олимп», «Аква-кристалл сатыу-алыу юй» предприяттияла халкъла аралы кёрмючледе продукциялары бла шагъырелендиргендиле. Абхазия Республика бла да бизнес байламлыкъ къуралгъанды.

Алгъадан чыгъарылган эсеплеге кёре, бийылны биринчи жарымында тыш къыралла бла сатыу-алыу былтыр бу замандан эсе 50 процентке кёбейгенди. Ол санда экспорт былтыргы кёрмючледе къалган эсе, импорт а 1,6 кереге ёсгенди.

Бизни корр.

Жаш тёлубюз

«Бийик даражалы вузгъа киргениме бек ыразыма»

Кючюкланы Маратны битеуроссей телевиденианы «Умники и умницы» бериуонде кёргенимде, кёллом кётюрюлюп, юйде къарындашымы туудукъчукларын да телевизорну аллына олтуртуп, къаратхана. Марат ючюн биз барыбыз да къайгырыганбыз. Бу кюнледе уа аны КъМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри Андор Езаов бла тубеишуде кёргениме да, аны хайырланып, ушакъ да этгенме.

– Марат, бек алгъа кесинги юсюндегит айтсангъ эди.

– Атам, анам бла да Шалушкада жашайма. Анам Зулийхат Магомедовна Яникойда мектепде орус тили бла литературауны окутады, атам Хадис Назирович Нальчикде связьда инженерди. Кесим биринчи классдан башлап 14-чю номерли гимназияда окугъанма, тюрлю-тюрлю олимпиадалагъа къатышып тургъанма. Махтанганча болмасын, аланы асламында биринчи эмда экинчи жерлеге чыккъанма.

– Битеуроссей телевиденианы 1-чи каналында гуманитар олимпиадагъа къалай тошгенсе?

– Анга гимназияда орус тилден бла литературадан устазым эмда класс башчыбыз Лариса Султановна Кагазежева, дагъыда атам, анам да таукеллендиргендиле. Алгъа эришюню жети къатысын ётерге керек эдик: тёртосюн – регион кесегин – Нальчикде, ючюсюнд да битеуроссей эришюледе. Нальчикдегине къатышхан кыркъ адамдан жалаңда ючуелен сайланган эди. Ючюбюз да Москвагъа баргъанбыз. Бизге анда бек жарыкъ тубегендиле. Алай анда да бизни элекден ётюрюгенча этгендиле. Болсада барыбыз да, кёргенимде, телевизор бериуге тошгенбиз.

– Анда алчылыкъны кишиге ычкъындырмагъанынгъ да билебиз, бу эришуде хорлагъан МГИМО-гъа экзаменсиз алынган халар барды, ол кертимиди?

– Хау. Бу кюнледе вузгъа алынганым юсюндегит къагыт келгенди. Болсада алыкъа анда да сынаудан ётерге керекме. Бу бийик даражалы окуу юйге кирирге эрттеден бери да мурат этгенме, анга жетгениме бек ыразыма.

– Бериуно бардырган, МГИМО-да халкъла аралы журналистиканы дуня адабияты эмда маданият факультетини кафедрасына башчылыкъ этген Юрий Вяземский а къаллай адамды?

– Билемисиз, ол кесин кётюрюмген, беруи башлангырдан алгъа къаллай соруугъа да жууап берген, кёлню билген адамды. Аллайны къолунда билим алгъан ол кимге да насынды деп, алай санайма. Мени да насыбым тутханына къууанам.

– МГИМО-да окууунгъу кез аллынга келтирсенг, не зат кёресе? Не десек да, ол уллу шахарда аты айтылган вузда окугъан алай тынч тюрлююдо.

– Окуу башлангырга алай кёл къалмагъанды. Ары дери уа китапладан айырлмай, аланы къадалып окууйма. Телевизор бериуде кёрген болурсуз, къаллай акылылы, кёлню билген жашларыбыз бла къызларыбыз бардыла. Мен аладан арта къалырга суйюйме. Аны бла бирге тыш къыраллы тиллени талайын да билирге мурат этме.

– Москвада, алай айтхылыкъ окуу юйде билим алгъан, сёзсюз, ол махтаулыкъду, аны бла бирге уа уллу жууапылыкъды. Ол дипломатланы горбежисиди, деп айттырга

боллукъду. Анда окъуп, сен къайсы къыралда ишлерге эмда кесинге къаллай жангычылыкъла ачаргъа айтаса?

– МГИМО-да юридический факультетде окуурукъма. Ол жашауда, ише да кёл жанлы онгла береди. Болсада къайсы къыралда ишлерге суйгеними уа алыкъа айтталыкъ тюрлюле. Алай мен Россейде къалырга ыразыма, нек дегенде мында бла тургъан тюрленюлеге эс бура, билимим, усталыгым бла да кеси къыралыма жараргъа суюме.

– Барыбыз да билебиз халкъла аралы дипломатия тынч иш болмагъанын. Аны билир ючюн кёл энчи китапланы окъургъа керек болур?

– Карл Марксы «Капиталын» окугъанма. Ол мени столумда дайым да тургъан китапды. Хау, юридический жаны бла китапла да бардыла, сёзсюз, юристе-дипломатха аланы да дурус билирге керекди. Биринчи заманада, манга айтханларына кёре, институтда бек алгъа халкъла аралы юристе хазырлануу боллукъду. Андан сора башлангырыкъды ишни ауурлугъу. Ма аны кезиуонде халкъла аралы правону, юридический жаны бла кёл башка китапланы да, сёзсюз, Россей Федерацияны кодексин эмда башка актланы билирге керек боллукъду.

– Тыш къыраллы тиллени билирге итинесе, ала къаллайла боллукъдула?

– Институтну бошагъанымдан сора, магистратурагъа кирир муратым барды, алай эсе уа, европалы тиллени, сёзсюз, бек алгъа инглиз тили бютюн терген билирге керешрикме. Алай бла Дмитрий Спасскийни къауумна тошюп, тилгеге юренирге онг тапсам, бек ыразы боллукъма. Дагъыда европалы правону окъур муратым барды.

Бусагъатда бола тургъан ишлеге къарай, мен асламында америкалы правону билирге суюме. Сёзсюз, хар зат да аууз бла айтхы кыйгъанча тюрлюдо, боюмуна алган ишни ауурлугъун ангылайма, къадалып окуургъа керек болгъанын да билеме.

Ушакъны ХОЛАПАНЫ Марзият бардыргъанды.

Бушуу

Машуков Тазал Иналович

жыллада – республиканы бек къыйын кезиуонде – башчылыкъ этгенин а белгилемей жарамаз. Газет ол заманда бола тургъан ишлени юслеринден окуучуларына керти болумну сабыр халда билдиргенди, Къабарты-Малкъарны башчыларыны оноуларын, нителерин да тюз кёргозюрге кюрешгенди.

Тазал Иналович илму эмда жамауат иш бла да къаты кюрешгенди, КъМР-ни Правительствосунда Гуманитар тинтиулени институтунда, республиканы Жамауат палатасында ишлегенди, кесини профессионал усталыгъындан, жашау сынауундан да башхалагъа юлюш этгенди.

Ол СССР-ни бла РФ-ни Журналисттерини биригуилерине, РФ-ни Жазыучуларыны союзуна да киргенди, бек иги журналист ишлери ючюн битеуроссей эмда халкъла аралы конкурслада белгиленгенди. Пенсиягъа чыккъандан сора да журналист усталыгъын, публицистика къаламын да жютюлей тутханды, заманга кёре уллу магъананы тутхан сорууланы кётюргенди, туугъан республикасы жашнарын суйюп, аны айнууна чырмау этген сылтаулары туура этгенди, оюмун да бир заманда букъдурмагъанды.

Т.И.Машуковну къыраллы эмда журналистиканы аллында къыйыны сыйлы къырал саугъала бла белгиленгенди. Ол Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы, РФ-ни Журналисттерини союзуна «Чыгъармачы биригуиуно аллында къыйыны ючюн» белги бла саугъаланганды. «Россей Федерацияны маданиятыны сыйлы къуллукъчусу, Абхазияны, Адыгеяны бла Къарачай-Черкесини сыйлы Журналисти деген даражалы атланы намысы бла жюрютгенди.

Къайда ишлеген эсе да Тазал Иналович, бийик профессионал усталыкъны, ишни къурай билиуону, аны бла бирге уа уллу адамлыкъны, жашаугъа суйюмеклики, чынтты шухълукъну, ышангълы нёшерини, хурметли баш ие, ата эмда аппа болууну юлгюсюн кёргозгенди.

И.Т.Машуковну жарыкъ сыфаты бизни эсибизде сакъланырыкъды.

КъМР-ни Маданият министерствосу.

КъМР-ни Маданият министерствосуну, «КБР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналисттерини союзуна, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгъ псалъ», «Заман», «Горянка», «Советская молодежь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошмахо», «Миниг-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы коллективлери МАШУКОВ Тазал Иналович ёлгенине бушуу этгенлерин билдиредиле эмда аны жууукъларына бла ахуларына къайгы сёз бердиле.

Сюзуо

Россей Федерацияны Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Андрей Белоусов кеп болмай бардыргъан венгус гитче эм орта предпринимательге болушлук тапдырыгъа жораланганды. Анга видео амал бла КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Муаед Кунижев, экономиканы айнытыу министрли орунбасары, гитче эм орта предпринимательликни бла конкуренцияны айнытыу департаментни таматасы Ольга Белецкая, гитче эм орта предпринимательликни институтларны айнытыу жаны бла бөлүмю таматасы Адана Гятова да кыатышхандыла.

Тюбешиде «Гитче эм орта предпринимательликке эм кеслери бир тюрлю иш бла юрешгенлеге болушлук тапдырыу» миллет проектте кере тамамланган эм 2025 – 2030 жыллада бардырыллык ишле сюзюлгендиле. Ол санда кыралны субъекттеринде МСП бөлүмде урунганланы болушларына эм айнытырча не мадар этилгенине да эс бурулганды. РФ-ни Экономиканы айнытыу министрствосуну инвестиция политика бла гитче эм орта предпринимательликни айнытыу департаментни таматасы Инна Дадаян 2025-2030 жыллада кыаллай проектле бардырыллыкларын билдиргенди,

Къармашханлазъа не жаны бла да онг тапдырырча

бөлүмде урунганланы санын келтиргенди, бююнлюкде алазъа кыаллай тыйгычлазъа тюрберге туюнгени эм аланы кетерирча онгланы да эсгергенди. Эсге сала айтсакъ, быйыл жылны биринчи жарымында республиканы гитче эм орта предпринимательликне болушлукъга 858 миллион сом чаклы берилгенди. Алай бла бююнлюкде предпринимательге учуз кре-

дитлени, поручительстволаны эм грантланы тири хайырланадыла деп, таукел айтырча болушлукъду. Банкла, ёнкючле берген эм гарантиялы организацияла да бардыргъан тюрлю-тюрлю программала ишлейдиле. Ол санда РФ-ни Экономиканы айнытыу министрствосуну 1764 программасына кере 475,0 миллион сом ёнкюч беруино юсонден 43 келишим этилгенди. Дагъыда кредитле алырча келлендируно программасыны чеклеринде субъектледен бири бла келишим этилип, 100 миллион сом берилгенди.

Андан сора да, тогуз предпринимательге 52,2 миллион сом теленгенди. «Къабарты-Малкъар Республиканы Гарантиялы Фонду» коммерциялы болмаган организация 37 чаклы гитче эм орта предпринимательге кредит алырча 39 кере себеплик этгенди. Дагъыда КъМР-де гитче эм орта предпринимательстволукъга гитче кредитле берген фонду хайырындан 16,1 миллион сомга 49 ёнкюч алынганды.

Быйыл жылны биринчи жарымында 129 субъект сатыу-алуу бардырыгъа 3,7 миллиард сомга 403 келишим этгенди.

Алай бла Къабарты-Малкъарда предпринимательликни айнытыу жаны бла танг кесек кыйматлы программа ишлейди эм власть органланы, тийишли ведомстволаны бла финанс учреждениаланы жанындан да дайым болушлукъ тапдырылады.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Къайгырыу

Юлюшлерин къошар муратда

Бу кюнледе Нальчик-де энчи аскер операцияга кыатышханлазъа бла аланы ююрлерине себеплик ара ачылганды. Анда право жаны бла болушлукъ алырча онг болушлукъду.

– Ара ЛДПР партияны КъМР-де регион бөлүмюно башламчылыгы бла кыралганды, ол КъМР-ни Профсоюзларыны федерациясыны мекемесинде ишлеркиди. Аскерчиле эмда аланы ююрлери законланы анылатыу, башха соруулазъа жууапла табуу жаны бла болушлукъ аламыкыдыла, - деп белгилегенди ораны келечилери. Бююнлюкде уа толтурулукъ жумушланы планы хазырланады. Биринчилени арасында уа «Ата журтну кыоруулачулары» кырал фонду регионда бөлүмю бла бирге ишлеуно юсонден келишимни къабыл кёрюрге белгиленди. ЛДПР-ни КъМР-де регион бөлүмюно башчысы, партияны Парламентде фракциясыны таматасы Владимир Безгодко журналистлеге айтканыча, ол жаны бла селешиле бардырылгандыла.

– Байламлыкъла хайырлы болур ючюн сау кюнню ишлерге хазырбыз. Энчи аскер операцияга кыатышханланы эм аланы ююрлерини битету кереклерин жалчытырча, жумушларын тындырырча керекди. Бир тюрлю болжалла, чекле салырча жарамайды. Тилеклени мычмай, сакълатмай тамаларга тийишлиди. Биз СВО-га кыатышханлазъа себеплик этинуно бителуно системасына синдирилебиз. Барыбыз да бирге болсакъ, бирте керекли жумушланы чырмаусуз толтурулукъбыз, - деп, Владимир Безгодко праволу соруула бла бирге психология болушлукъ берирге да белгиленгенни чертгенди.

Ара хар кюн ишлергин айттырчды. Ол Нальчикде Ленин аты оранда, 53-чю мекемеде, 328-чи отуода орналганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Эсеппе

Жамауатны жарсытхан жумушлагъа – энчи эс

Къабарты-Малкъарны Регионга оноу этиу арасы (ЦУР) жыл башланганлы 12 466 чаклы тилекге бла тарыгыгъа кыараганды. Аланы асламысы «Telegram», «Одноклассники», «ВКонтакте» социал сетьледен «Инцидент Менеджмент» амал бла алынганладыла. Кёбюсю, хар замандача, социал кыоруулау, жашау журт-коммунал мюлк, тийрелени игилендируу, жолланы тапландырыу, саулыкъ сакълау эм башха ишле бла байламлыдыла. Аланы хар бирине специалистле тынгылы кыарап, магъаналары кере тийишли ведомстволарга билдиредиле.

Алгын жууап берилирин бир сагъат сакъларга туюгени кеплеге тап болмаганды. Энди уа, орта эсеп бла алып айтханда, отуз минутдан кепге созулмай мадар этилгени ишин бютюн жетишимли бардырырча онг береди.

Жамауатны бла власть органланы араларында байламлыкъ кыураалырына, кемчиликкеге эс бурулуруна эм алазъа кере кысыха заманда оноу этилирине энчи эс бурулады. Сагъынылган кезимде ведомствол бла бирге районлада эркинликсиз зыбыр кыалган-кыулганла телюлген жерле кетерилгендиле,

ичер суу бла жалчытырча, кече жарык болурча, кеп фатарлы юйлеге тийишли халда жылуу берилерча этилгенди эм кеп башха жумуш тамамланганды.

ЦУР «Жарсыула» рубриканы да тири бардырады. Алты айга анга 24 спикер кыатышханды, ол санда федерал ведомстволаны келечилери, министрле, жер-журли администрацияланы и эм башха учрежденияланы келечилери. Аны чеклеринде социал, экономика, билим беруу, саулыкъ сакълау, туризм эм башха бөлүмле бла байламлы юч жоозге жууукъ тилек бла тарыгыу сюзюлгенди.

Эсге сала айтсакъ, бююнлюкде ЦУР кырал учреждениаланы социал сетьде бөлүмлерин бардырыу закон бла байламлы проектте да башчылыкъ этеди. Анга кере, кырал органланы, ведомстволаны пресс-службаларына семинарла ётдюреди. Бусагъатда организацияланы, ведомстволаны, регион эм муниципал власть органланы аллай эки минг чаклы бөлүмюни ишлейди.

Дагъыда жамауатны эм бек жарсытхан соруулазъа жораланган «Ангылатабыз, Къабарты-Малкъар» деген проект

да хайырлыгынын кёргозгенди. Аны чеклеринде эки жүз материал басмаланганды. Ол иш бла жалчытыудан башлап импортну алышындырыгъа дерди кеп тюрлю соруулары кётюреди.

Эсге сала айтсакъ, Регионга оноу этиу ара офис халда ишлемейди. «Инцидент менеджмент» бир тюрлю соруула эс бурур ючюн ол социал сетьлени биринде жазылырча керекди. Ол санда кемчилик тынгылырлык ачыкчыла игиди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Солуу

Бу кюнледе Бахсанда «Нарзанла таласы» экопаркны ара офиси кыуанч халда ачылганды. Анга КъМР-ни курортла эмда туризм министри Мурат Шогенцуков, КъМР-ни Парламентинде физкультура, спорт эм туризм комитетни председатели Арсен Барагунов, Зольск районну администрациясыны башчысы Руслан Гятов, Бахсан шахар округу администрациясыны башчысы Хачим Мамхегов эм башхала кыатышхандыла.

Къонакылазъа, төреде жүрюгенича, махсыма бла тюбегендиле. Ызы бла ала офисни онгланы бла шагъырейленгендиле. Проектте кере, биринчи заманда мында он адам урунурукъду. Ала, тюзюнлей борчларын толтургъанларындан тышында, маркетинг, кадрланы хазырлау, комплексни ишин айнытырча мадар излеу дегенча эм башха жумушла бла да кюреширкидиле.

– Туризмни айнытыр ючюн тюрлю-тюрлю амалланы хайырланарыкыбыз. Саулукъну кючлерча, жаяу жолчукъла ишлерча эм автомобильдеде төгерек-башны кыдырырча излемле эм сурамга кере башхала да толтурулукъдула. Бююнлюкде окъуна Светло-

Эшиклери къонакылазъа ачыкъды

водскну жылы сууларына кюннегетёрт жоозден аслам адам келеди. Аны бла бирге техникада учарга сюйгенлеге да «Тау Къабарты-Малкъар» проектни чеклеринде тийишли онгла кыураалыкыдыла, - дегенди Руслан Гятов.

Мурат Шогенцуков да «Нарзанла таласы» экопарк бююнлюкде тири айный баргъан кыйматлы проектледен бири болганын чертгенди. Жылгъа

бери 1000-1200 адам келгенледе бергенди, ала жомакылы жерледе солуп, саулыкъларын кючлеп кетгенлерин да ёхтемленерча шартха санаганды. Ызы бла организацияны таматасына Къабарты-Малкъарны туризм белгисин ишинде хайырланаргъа эркинлик эм аны сураты бла эсде кыалырча саугъа да бергенди.

Бизни коррр.

Жылны аллындан башлап, биз газетибизде ахшы устазланы бла юйретичюелени юслеринден аслам жазабыз. Бу усталыкны сайлаганлагыа кычанд да халкыда улуу хурмет этилгенди. Мени бююнго ушакъ нөггери Моксалан Фатиманы уа эсинде жокъ эди кьадар аны артха, туугъан эли Бабугентни школуна, келтирир деп. Нек дегенде 10 классны бошгандан сора, ол башха усталыкны сайлап, аны бла ишлер муратлы эди. Алай жашау, бир-бирде биз сунган жолдан тайдырып, башха ыз бла этеди. Фатима Мухадиновнаны кьадары анга юлгодо.

Усталыгын кьадарыны саугъасына санайды

— Мен устаз болургуа аз да мурат этмегенме. Бу ишге тохташанлы алай кен болмаиды. Башланган класслада дерсле бардыргъанлы 10 жыл болады. Ары дери алада ана тилден окутуп турганма. Бу жолгъу класс ююнчюмдо. Школгъа 2001 жылда лаборант болуп келгенме, — дейди ушакъ нөггери. Устаз сабийлени суймесе, школда ишлеялмалыгъына мен толу ийнама. Ушакъ нөггери да аны алайлыгъына тошонггенди. Ол гитчелени бегирек сюеди эм ол себелден башланган класслада ишлерге энчи ырызлыкъ бла тохташанды. Бююнлюкде аны окуучуларыны араларында бир юйюрден ююнчюсю келгенле да бардыла. Фатима Мухадиновна аллай кысыа заманын ичинде окуяна сабийле башхаракъла болганларыны айтады. Аланы хар кьаууму да бютюн гиртки бола барадыла. Билим алыргъа хазырла жылны ичинде ачыкъланадыла.

— Биринчи классха келгенле бла бир тил таба бишу бек магъаналыды. Урушсанг да, жумушакъ халда этерге керексе.

Сабийни жюрегин сындырмазгыа, окуудан келюм кьачырмазгыа сакъ болургуа керекди, — дейди устаз. Огъан окуу жылда Бабугентде кепден бери сакъланган бир ахшы шарт болганды. Ол да неди десеги, биринчи классдан тамама ючюсю кьуралгъан эди. Аланы хар биринде да 20-дан артыкъ сабий барды. Ушакъ нөггери да бу шартха бек кьууанады. Аны сылтаун ол жаш кьауум эртте юйорленип эм бек аздан 4-5 сабий ёсдюрюге кьоркмагъанларында кереди.

— Сёз ючюн, бир жыл алгъа алып кьарасакъ, 1-чи классха 13 сабий келген эди. Бу быйлыгъы кьауумда уа- бек аздан 60 сабий. Ма быйыл сентябрьде эки класс боллукъду, ол да кьууандырады, — дейди Фатима Мухадиновна.

Устаз бла биз кемчиликлени юслеринден да селешгенбиз. Аладан бек уллусу уа бююнлюкде, барыбыз да билгенден, ана тилибиз бла байламлыды. Ол чертгенге керё, селешген да, окугъан да кьыйын этедиле ёз тилибизде сабийле.

— Мени классымда жыйырмадан артыкъ сабийден кесибизча кьыйналмай жаланда экис селешеди. Кёбюсю айтханымы окуяна ангыламайдыла. Ол мени бек кьыйнайды. Жарсыугъа, ата-анала кеслерине тынчыкыгъа гитчеликден телефонланы кьолларына тутдруп кьоядыла. Сабийни эсинде уа ол заманда не затны эшитип турса, ол кьалады. Аны барыбыз да билебиз. Дерсде окуянала, селешселе да тыш миллетли адамлача чалдырадыла. Жюрегим кьыйналады бу болумгъа. Школда ана тилден дерсде да бек аздан. Аны да асламыракъ салсала бек сюерик эдим, — дейди устаз.

Моксалан Фатима белгилегенича, сабий бир ыйкыкны ичинде дерсге келмесе, ол алгъан билмин да тас этип кьояды. Ол а тилин ёчюлююне себеп болуп барады.

Жангы окуу жылны ушакъ нөггери ашыгъып сакълайды. Нек дегенде сабийлеге бек тансыкъ болады. Жашауун жангыдан кьулар онг берилсе да, ол аны болганыча школ эм окуучула бла байларгыгына уа бир такъыйкыгъа да ишекли тойюлдо.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Танышыу

Адамлыгы, фахмусу да бирге байлашып

«Кавказ оюнда» бизни республикада бардыргъанда, башха региондан келген журналистлени турган жерлерине ашыргъандан сора, юйюме бара турган Шай, «Спартак» стадионну тийресинде ашхана туртхан Шауталаны Адрахман селешди.

«Терк бери жет, сизни тукъумдан бир иги жаш бла танышдырама», — дейди.

РФ-ни сыйлы артисти Сергей Мамаев бла алай танышама.

— Кимди мында Мамаев? — деп киреме.

— Менме, — деп, ашханада олтурганланы кесине кьаратдырады сейрилик ауазы бла. «Кавказ оюнда» хар неда муну ауазы бла эшитилгени айтады. Селешген таушуу уа тюз Владимир Высоцкийни киние ушайды. Артада Сергейни

ауазын Москвада Къызыл майданда бардырылган парадлада эшите турганма. Бир кесекеден а РФ-ни Сауутланган Кючлерини Александров атлы жыр-тепсеу ансамблинде конференсье болуп тохтады. Аны хайырындан мында жырлагъан СССР-ни, РСФСР-ни, РФ-ни халкъ артистлери бла таныш болган эдим. Тукъумну жашлары Сергейни «Мамай» кафеге элип сыйлагъанларын хар тюбегенбизде айтып турады.

АБУ улу А.

Соруу

Сиз зюллени сюемисиз, ала сизге не магъананы тутадыла?

Кёплеге полле жюреке асыурукъ берген, кёзге да ариу кёрюнген ёсомлюкдедиле. Алай аланы магъаналары аны бла чекленип кьяллайды, ала тегерек-башны айбатландырадыла, келюню кетюредиле, хошлукъ бердиле. Ма аны ююн ёсдюредиле адамла аланы арбазларында, тийреленинде да. Мени оюлум алайды, башхаланы уа? Аны билир муратда бардыргъанма бу сорууну.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Юля,
16-чы номерли мектепни директоруну орунбасары:

— Мен поллени кьайсыларын да бек сюеме, аланы бахамда, арбазымда да ёсдюреме, юйюмде да ала кепдюле. Бахагъа чыгып, аланы керсем, келюм кетюрюледи. Андан сора эрттенликден ингирге дери да бахчадан чыкмай ишлеп турсам да, арыгъанымы сезмейме.

КЪУЙЛАНЫ Анжела,
врач:

— Гюл кесилиги бла да ариуду, алай аны дарман кюню да барды. Сёз ючюн, медицинада ийиси кенг хайырлангылады. Бир-бир поллени ийислери адамны халин иги жаньана торлендирге боллукъдула. Лаванданы алайык. Ол нервваланы шашайтыргъа, кьайгыны чачаргъа болушады. Розмарин а — адамны эсин жыяды, бютюн оюму этеди.

Поллени медицинада хайырланьуну дагыда бир амалы барды. Ол гринтерияды. Адам мардасыз кьайгы этип башласа, аны ийиси тынчайтады. Жюрек кьыйынны азайтыгъа да хайырланадыла аны.

ХАПЛАНЫ Люба,
юй бийче:

— Голлени мен не заманда да бек суйгенме. Ала, тегерек-башны айбат этгенлерден сора да, хауаны тазалагъанларын да билеме. Поллени чакъган заманларын артыкъда бек сюеме, алагъа кьарасам, жюрегим кьууанады. Аны себепли арбазымда, кеп торлю полле ёсдюреме.

ХОЧУЛАНЫ Фатимат,
пенсиячы:

— Поллени суймеген адам болурму дуньяны башында? Хар отуумда бардыла ала, бахамда да торлю-торлюкери ёседиле. Жаланда арбазым гиче болганына, поллени орунлада ёсдюрюге тошгенине жарсыйма. Юйюмде полле уа жылны кьайсы кезиунюмде да чагъадыла. Мен ала бла хар эрттен сайын селешеме. Ала уа, манга жууап бергенча, ариу чагъадыла. Аланы кёргенле сейир этедиле, кьалай чагып турадыла была былай ариу деп.

АЗАМАТЛАНЫ Лиза,
ынна:

— Голле мени жанымдыла, гитчелигимден да бек сюеме аланы. Тамата кьарындашым туугъан ююнюмде манга поллени саугъа этмей кьоймаучу эди. Бююнлюкде да туудукъларым, эгечлеримден, кьарындашларымдан туугъанла да поллени суйгеними билип, аланы саугъа этуучюлде. Алайды да, юйюмде гол бахам барды деп, таукел айталлыкъма.

ГЕРГЪОКЪЛАНЫ Шарифа,
пенсиячы:

— Пенсиягъа чыкыгъынчы да бек суйгенме голлени, алай мектепде ишлегенимде ала бла юрешир, кьарар заманым жокъ эди. Бу сагъатда уа арбазымда торлю-торлю полле ёсдюреме. Манга саугъа полле берселе уа, не багъалы саугъадан да бек кьууанама.

ТЁППЕЛАНЫ Асият,
телевиденияны ишчиси:

— Манга поллеге суйкелик ыннамдан кенгенди. Ол юй жумушдан бир бош заманы болганлай, киталны кьолуна алып, анда поллени юслеринден окуп башлар эди. Арбазыбыз гиче болганлыкыгъа, кеп торлю полле ёсгенди. Мен а алагуа суу кьуяргъа болушуп турганма. Ынам ёлгени отуз жылдан атагъанды, алай бююн да арбазда ол салган полле ёседиле.

ЖАНИКАЛАНЫ Элдар,
жырчы:

— Поллени саугъагъа берирге бек сюеме. Ала кеслери да ариудула, омакъдыла, алай саугъага бергеним ючюн, гол кысымны энчи кьурапырн излейме. Аны себепли поллени кесим сайлама, сатыучу аланы кысымгъа кьалай жыйганына кьарап туруучума.

Сорууну **ХОЛАЛАНЫ Марзият** бардыргъанды.

Жыйырманчы ёмюрнү ал жылларында Россейде капитализм айный баргъаны бла байламлы байла-бийле бла жарылыны араларында класс айрылыктыла тау элдеде да ачыкълана башлагъандыла. Алайсыз да жерлери аз болгъан адамланы жашау къолайлары осалгъа айланады. Ол артыкълыкны кётюралмай, Черек тарында уллу къозгъалыу болады.

Ол къалай бла башланганды. Онтогъузунчу ёмюрнү 60-чы жылларында Кавказ комитетни оноуу бла Къара-Сууну, Бабугентни, Догъуатны, Ташлы-Таланы агъачлары малкъар жамауатха берилгендиле.

Къара-Сууну агъачы Малкъар Черекни сол жанындады. Тардан чыкъгъан жерден башлап Холам Черекке дери жетеди. Эки минг десятинадан артыкъды.

Промышленность айный баргъаны къадар агъачны магъанасы да уллу бола башлайды. Бир-бирле халкны байлыгын бийлей тебирейдиле. XIX ёмюрнү 90-чы жылларында малкъар жамауатдан Кавказ администрацияны органларына тарыгъыула барып тургъандыла. Алай аланы жанындан бир тюрлю болушлукъ этилмегенди.

Терк областны правлени 1897 жылда жерлери аз болгъан тау элли адамланы хар бири да агъачны хайырланыргъа эркинликлери болурча оноу этгенди. Терк областны бла Ставрополь губернияны къырал мюлк управлениясыны 1890 жылда 14 мартда этген отчётунда былай айтылады:

«...Ол агъачла, Терк областны башха агъачларыча, энчи иеликте бир заманда да болмагъандыла, хар ким да хайырланып тургъандыла аланы».

Къырал мюлкню министрени келечиси аны юсюнден ачыкъ айтханды: «Черек бла Чегем сууларыны жагъаларында хар ким да хайырланган агъачла, адамладан сыйырылып, къырал мюлкню жер-жерли управленияларына ётдорюлселе керекди».

Болсада тау бийле агъачлагъа иелик этип башлайдыла. Адамла ол ишге ыразы болмагъанларынын, чамланганларын билдиредиле. 1912 жылда Котляревская-Нальчик темир жолну, Къашхатауда бла Жемталлада уа агъач жарашдыргъан заводланы къурулушлары башланадыла. Аны бла байламлы агъачны магъанасы да ёседи.

XIX ёмюрнү экинчи жарымында Россейде къул бла бий айырыладыла. Малкъар бийле да къулларын азат этгенлери очюн, жер юлюшле аладыла. Жанхотлагъа Бабугент тийресинде Къара-Сууну агъачы жетеди.

Ала аны къолгъа этгенден сора, къалауурла да салып, кеслеринден эркинлик болмай, адамлагъа агъач бермей тебирейдиле. Ёмюрледен бери да хайырланып тургъан жерлерине бир адам оноу этгенин халкъ унамайды. Анга да жашаргъа керекди, юйле, журтла ишлерге.

Жанхотлары халкъгъа керек тенгли бир агъач берип тургъандыла. Ала излеген жалаанда низамды. Хар ким агъачны кеси сийгенича къырып бармай, мардасын да билирча. Терек кесилген жерге уа кеслери загыт орнатхандыла. «Аллахны агъачына кимни да оноу этерге не иши барды?» – деп, адамла уа аны унамагъандыла.

Алай была, Къара-Сууну агъачын бийлегенден сора да, Огъары Малкъардан Нальчикге улоу жүрюген жолну да бегитген эдиле. Аны бла да чекленмей, алайны жүрюгенледен хакъ алып тебирейдиле. Ол а адамланы бютонда бек къозутады. Жанхотланы бла малкъарлылары аралары аманнга кетеди.

Бир жол Шкантидан Этчеланы Къурман, Туура-Хабладан Гюзюланы Жаубатыр, Кюнлюмден Зан-

Тарых

Черек ауузунда къозгъалыу

кишиланы Гитче, Чегетден Уяналаны Хажи-Батыр, Фардыкдан Киштиканы Кичи арбалары бла Къара-Суугъа тебирейдиле. Экинчи күн арбаларына да отун жүклекп, агъачдан бери чыкъгъанлай, къалауурла быланы алларын тыядыла. Даулаша келип, эки жаны да къауъга башлайдыла.

Жанхотлары, къалауурларын да болушдуруп, эллилени ёгюзлерин сыйырып, кеслерин а тутуп къоядыла. Ол ингирде окъуна хапар элге жетеди.

1913 жылда 20-21 июльда Малкъар ауузундагъы элдеде жыйылыула боладыла. Алада этилген оноулагъа кёре уа 22 июльда къозгъалыу башланады. Бек алгъа Шкантидан 250-300 адам чыгъады. Туура-Хабладан 300-ге жууукъ, Кюнлюм элден да 250 адам къошулады.

Башха элледен адамла келе, къозгъалыугъа къатышханланы саны эки мингден атлайды. Саууту болган саууту бла, болмагъан да балтасы, сенегги бла чыгъадыла.

Малкъаргъа бара, Чирик кёлге жетгинчи, жол жанында, Черек къозгъалыугъа къатышханлагъа аталып, уллу эсергеме таш сөөледи. Алайда Жанхотлары тюкен тутхандыла. Анда оруслу жашны ишлетгендиле. Жолну сол жанында уа терек бахчалары болгъанды.

Ол бахчаны бегитир акъылда, Жанхотлары Гамар кёпюрге дери узунлугъу 656 сажна, бийиклиги да бир метр бла жарым болган таш хуна ишлетген эдиле. Бюгюнлюкде да аны сакъланган ызы барды. Къозгъалыугъа къатышханла тюкенни кюйдоредиле, хунаны да бузуп, ташларын черекке къуядыла.

Жанхотланы адамлары агъачда бугъадыла. Бирлерин а Нальчикге къуугуннга жибередиле. 25 июльда Владикавказдан 500 адамдан къуралган ызы аскер келеди. Къозгъалыу башчылары Хучиналаны Алий эфендини, Цораланы Мырзаны, Мокъаланы Хажи-мырзаны, Оракъланы Магомметни, аладан сора да юч жыйырмагъа жууукъ адамны тутадыла.

Ала была болгъандыла: Оракъланы Мамуш, Мокъаланы Хажимурза, Шукаланы Шыйых, Нёгерланы Мисир, Цаколаны Шабат, Таукенланы Наныкъ, Башийланы Исмайыл, Эфендиланы Къайсын, Башийланы Шеншо, Мамайланы Батий, Къарчаланы Абдул, Иттиланы Шаули, Таумурзаланы Какку, Фрийланы Кажок, Токъуйланы Оразбатыр, Къарабашланы Кичибатыр, Герийланы Туумакъ, Хучиналаны Огурулу, Османланы Цицуа, Османланы Омар, Нёгерланы Мырзабек, Бёзоланы Мухаммат, Бёзоланы Хасан, Хуболланы Хажи-Бекир, Хуболаны Хуртун, Бёзоланы Бийсолтан, Мисирланы Мухаммат, Гюзюланы Батча, Бапыналаны Ийналыкъ, Токъуланы Омар, Нёгерланы Хатуу, Улбашланы Кичибатыр, Тогъузаланы Баттал, Тогъузаланы Оразай, Бёзоланы Шамил бла Татау, Бёзоланы Бийнёгер, Бёзоланы Таукъан, Бёзоланы Харун, Хуболланы Хажи-Осман, Хуболланы Абусалам, Хозаланы Жумакук, Гюзюланы Кока, Хыбийланы Мырзабек, Къудайланы Токай, Токъуланы Къаншау, Хозаланы Осман, Тогъузаланы Даулэт, Биттууланы Къожакъ, Шаугаланы Къубадий, Бегийланы Ёсенбай, Къарчаланы Эдик, Бёзоланы Къанамат.

Къозгъалыу башчыларын 3-4 күнден, къалгъанланы уа суткадан сора жиберген эдиле. Алай ол аны бла бошалап къалмайды. Иш сюдге бериледи. Ол заманда жамауатны атындан ёкюллюкню халкъыбызны керти жашларындан бири Шаханланы Басият этеди.

Бу ишни юсюнден ол къаты кюрешгенди. Аны хайырындан Жанхотлары бийлеген агъачны эллиге къоядыла. Иш кеси да 1916 жылда бошалгъанды.

Жамауат агъачны бийлеген Жанхотланы Шаухалны жашлары Къумукъ, Къазий, Бекирбий, Бийберди эдиле. Эм артадагы Тюрке кёчюп кетгенди. Къумукъ революциядан сора Огъары Малкъарда ауушханды. Аны эки жашы, эки къызы бар эдиле. Кичи жашы Залимхан урушха къатышханды. Андан сора Нарсанада жашап тургъанды.

Къазийни юй бийчеси Орусбийланы Махайны къызы Шама эди. Аланы эки къызлары болгъанды. Къазий Огъары Малкъарда жашап тургъанды. Ауруп ёлгенди.

Бек гитчелери Бекирбий Мысакаланы Кызыуну алган эди. Аланы бир жашлары болгъанды. Бекирбий кёчгончюлюкню алпында Огъары Малкъарда ауушханды.

Черек къозгъалыу кезиунде Огъары Малкъарны старшинасы Мамайланы Голоуну жашы Рамазан эди. Эл аны эки кере айыргъан эди ол куллукъгъа 1912-1913 жыллада. Мамай улу къара ёзденледен болгъанды. Революциядан сора тутулуп бироз тургъанды. Андан кыйтхандан сора 1926 жылда Огъары Маркъарда ёлгенди.

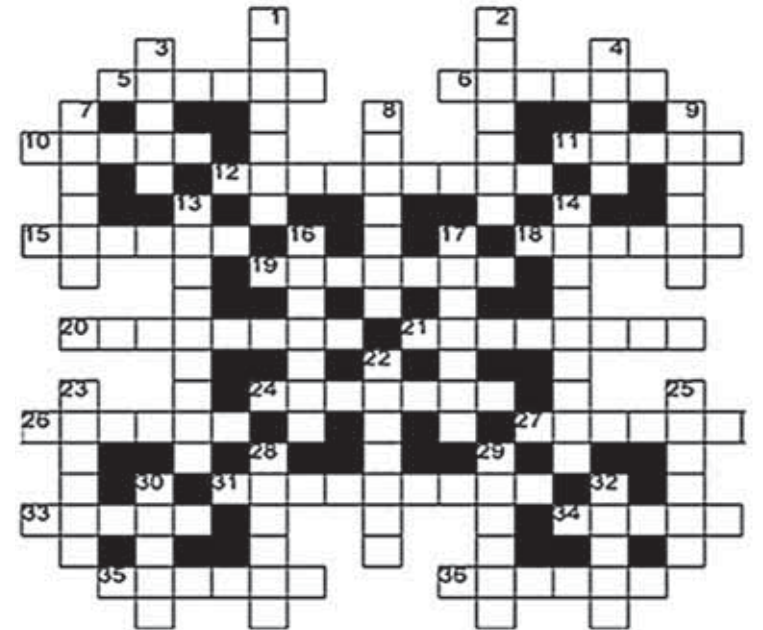
ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Неден да дарман. 6. Намазга чакъыруучу. 10. Искусство ана тилибизде. 11. Тёзюмлюк. 12. Бир бирни жүрюютюу. 15. Керексизге кёп сёлешген адам. 18. Жангы жылны байрамы. 19. Къайтып ызга туруу. 20. Омакълану. 21. Иничге сабакълы гюл. 24. Кертилик. 26. Чегем ауузунда эски эл. 27. Шинжи. 31. Адамны эсли заманы. 33. Болжаллы ышык. 34. Отну, сууну, ташны... теирилери. 35. Атлыны къолунда болуучу зат. 36. Гыранча, бота, гюлменди....

ЁРЕСИНЕ: 1. Жолну тас этген. 2. Кючюне ийнаныу. 3. Ыйыкны кюню. 4. Киритни нёгери. 7. Тенгиз кванатлы. 8. Эркинлик. 9. Юй кванатлы. 13. Урушда душмандан хапар келтириучюле. 14. Оноуучулукъ. 16. Эрши кычырыучу узунаякъ кванатлы. 17. Уалгъанны шарты. 22. Тюркде уллу сахар. 23. Къуурулгъан нартюх. 25. Сибирде уллу суу. 28. Школчу. 29. Бир ишге чыкъгъан сылтау. 30. Буз тау. 32. Кыбыла.

Газетни 87-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:
Энине: 7. Къандагъай. 8. Къашхатау. 11. Жалкы. 12. Базук. 13. Алгъышчыла. 16. Жиямаукъ. 17. Узункай. 18. Къуран. 20. Балакыа. 21. Азамат. 22. Ырыскы. 23. Ашыкыла. 25. Къуууз. 29. Азатлау. 31. Асылулыкъ. 33. Жантуугъан. 35. Театр. 36. Талкы. 37. Алтыатар. 38. Чырмауукъ.
Ёресине: 1. Къарамил. 2. Адакыа. 3. Къаралык. 4. Багъалау. 5. Жалау. 6. Дауурбас. 9. Абыну. 10. Бачама. 14. Амалсызла. 15. Туумаулыкъ. 18. Къазык. 19. Намаз. 24. Азирейли. 26. Уалтыу. 27. Удмурт. 28. Жууукълукъ. 30. Ууатхан. 31. Адамлыкъ. 32. Атсыз. 34. Къабан.

Адабият

Поэзияны жарык ингири

«Китап окуучу Нальчик» деген проектин чеклеринде республиканы Маданият фондунда «Сёз байлык» деген ат бла поэзияны ингири этгенди. Адабият ингири Маданият фонд бла Китапны сойгелени биригиуго бирге кырагандыла. Анга поэзияны сойген кеп жаш адам келгенди. Аланы араларында клубну келечилери Дарья Шомахова, Аслан Рахмонов, Марина Мазуренко, жырга жазуучумда кеси жырлаучу Жолдашланы Аздор да бар эдиле.

Поэзияны байрамын кырагандыла ары дагыда Шимал Осетия-Аланиядан эмда Дагыстандан да кыонакыяны чакыргандыла. Аланы араларында поэтессала Индира Зубаирова эмда Лаура Хамчиева да бар эдиле.

Тюбешуину кезиуонде жаш поэтле назмуларын окугандыла, поэзияны юсюндөн оюмларын да айтхандыла. «Горянка» газетни баш редактору Зарина Канукова, жазуучу Болатланы Юруслан эмда Къудайланы Лейля бир жолгъа быллай бир жаш фахмуну кегенлерине ктууангандыла, поэзияны юсюндөн оюмларын да айтхандыла. «Горянка» газетни баш редактору Зарина Канукова, жазуучу Болатланы Юруслан эмда Къудайланы Лейля бир жолгъа быллай бир жаш фахмуну кегенлерине ктууангандыла, поэзияны юсюндөн оюмларын да айтхандыла. Зарина Канукова уа назму жазгъан, окугъан жашла бла кызыла хар бири да, башхагъа ушмай, поэзияда энчи жоллары бла баргъанларын, бютюнда бег а кеслерини, республикада атлары айтылгъан къабартылы, малкърарлы поэтлени да чыгъармаларын артистлеча ариу

окугъанларын чертгенди. «Быллайгъа алай кеп тюберик туйюлсе, сиз кертти да башхагъа ушамагъан адамласыз», – дегенди.

Болатланы Юруслан а жаш адамлагъа фахмуларын быллай аламан назму ингириде кегъютюрге онг чыкыгъанын бек игиге санагъанды. «Бек башы – чыгъармачылыкъгъа жюрегигиз тартыргъа, аны магъанасын сезерге керексиз», дегенди.

Аладан сора Жолдашланы Аслан кеси жаз-

гъан жырланы айтханды, Лидия Кудашева уа назмуларын окугъанды.

Омакъ жасалгъан залда олтургъанларын араларында жашаулары келгенле, кепно кегенле, билгенле да бар эдиле. Ала назмула жазмай эселе да, поэзия бла шагърейдиле. Абадан тёлю жашлагъа бла кызылагъа насийхат сёзлерин айтуу бла чекленип къалмай, Къулииланы Къайсыны, Расул Гамзатовну, Мустай Каримни, Давид Кугультиновну, Алим Кешоковну, Анатолий Бицуевну, Зумакъулланы Танзиляны, Белпайланы Муталипни, Бабаланы Ибрагимни, дагыда кеп башхаланы назмуларын келден да айтхандыла, окугъан да этгендиле.

Ингир жарык макъамла бла бошалгъанды. Жаш назмучула уа фонду атындан саугъала кьоллу да болгъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Себеплик

Ахча керек болуп къалгъанда

Ахчаны банкны картасында жюрютгөн кьоркьуусузу эм тёлерге тап болады. Алай бирде адамны кьолунда бохчасы болмаса, банкны терминалы да жуукъда орналмаса, не этгин? Аны бла байламлы бюгюнлюкде Къабарты-Малкърарда 66 сатуу-алыу арада «кассада ахча» деген жумуш этиледди. Аланы 30 процент чаклысы эл жерледе орналгъаны уа бютюн асыуду.

– Аллаи жумушну хайырындан, адам тю-

кени неда заправканы кассасында банк карточкасындан ахча алаллыкъды. Ахча керек жерде, банккомат болмай къалса, инсаннга жунчургъа, товарны алмай кетерге неда аны башха жерде излерге тюшеди. Быллай амалны узакъ эм гитче элдеде, банк инфраструктура кенг жайылмагъан жерледе ишлегени уа ол кемчиликлени кетереди, – дейди Россейни Банкыны Къабарты-Малкърарда бёлюнюню башчысыны орунбасары Балаланы Расул.

Быллай жумушну тамамлагъан кассалада билдириуле бардыла. Аны бла бирге ангыламалукъ чыкмаз ючюн, картасындан ахча тешерге суйген адам алгъадан кассирге билдириге керекди. Анда айтылгъан ёлчем болса, ахча алай берилликди. Алай бла товарны багъасы эм кьолгъа бериллик ахча да банк карточкадан алынырыкъдыла.

Эсгертиу. бир карточкадан кюннге беш эм айгъа отуз минг сом алыргъа эркин этиледди.

Бизни корр.

Эски сурат

Тюнгюлмеген тёлю

Бу сурат кечгюнчюлюкно биринчи жылларында Къыргъыстанда алыннганды. Гитарасы бла олтуруп тургъан тиширыу Огъурлуланы Шыйыхны кызы Абидадды.

Аны орта билими бар эди. Анда бухгалтер болуп ишлеп тургъанды. Бери келгенден сора уа, Адамланы жумушларын жалчытхан министерствода кадрла бёлюнюню таматасы эди. Баш иеси уа аны министри – Башийланы Магомет. Аланы

эки кызылары бла бир жашлары болгъанды. Абидад 1977 жылда дуниядан кетгенди.

Экинчи тизгинде сол жанындан биринчи Абидадны гитче кьарындашы Маликди. Ол да кечгюнчюлюкден кьайтхандан сора, юйюрю, юйдегиси бла Нальчикде жашап тургъанды. Дуниядан кетгенди.

Бирислени атлары белгисизди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Оюм

Хычин да тийишлиги эсгертмеге

Ашларын-сууларын сыйлагъанлагъа ыспас этерчады. Тула шахарда бир сейирлик эсгертме барды. Ол тюз да шахардагы кремльни кьатындады. Эсгертме Тула пряникгеде. Бу суратны алдыра туруп, эсиме келген эди бизни Рекордла китабына тюшген хычинибиз, кьош къалач, жалбауур да... Барына салынмай эсе да, хычининге биллай бир зат болса, иги иш этилик эди.

Кечгюнчюлюкно 70-жыллыгына атап, Къазахстаннга бла Къыргъыстаннга баргъаныбызда, анда жашагъанлагъа, ол кыйын кезиуде билеклик этгенлери ючюн ыразылыгын билдире, кенделени Тёпеланы Ханангий тандыргъа эсгертме салыргъа керегин айтхан эди, анда биширилген гыржындан татуулу зат ашамагъанын да черте. Таула, таулула бла тенг жаратылгъан хычин да аллай сыйгъа тийишлиди.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Учредитель: Къабарты-Малкърар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

<p>Баш редактор КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан</p> <p>РЕДКОЛЛЕГИЯ: ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары), ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редактору орунбасары), ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь), МУСУКАЛАНЫ Сакинат, ТИКАЛАНЫ Фатима, ТРАМЛАНЫ Зухура, УЛБАШЛАНЫ Мурат.</p>	<p>ТЕЛЕФОНЛА: Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.</p> <p>Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкърар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди. Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893</p> <p>Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.</p> <p>Газет "Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а</p>	<p>Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салынганды.</p> <p>ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА: Мусукаланы Сакинат - дежурный редактор, Кучукуланы Сафийат, Кетенчиланы Зульфья - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Геляланы Валия (1,2,3,4-чю бетле), Ахматланы Люаза (9,10,11,12-чи бетле) – корректорла.</p> <p>Тиражы 1424 экз. Заказ № 1928 Багъасы эркинди.</p>	<p>РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:</p> <p>360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспекти, 5 электронный почтасы: elbor_50@mail.ru</p>
--	--	---	---